

Õiguskantsler

Priit Pikamäe
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 14.11.2013 nr 4-3-201-13

Meie 03.12.2013 nr 9-2/131495/1305060

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lg 1 ja lisa 1 (riigilõiv 1 757,57 eurot)**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-61-13 (Harju Maakohtus tsiviilasi nr 2-11-27506) arvamust, kas:

- a) 01.01.2011–30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 1 ja lisa 1 on praegusel juhul menetluskulude suuruse kindlaksmääramise avalduse lahendamisel vaidlustatud osas asjassepuutuvad sätted ning
- b) 01.01.2011–30.06.2012 kehtinud RLS § 57 lg 1 ja lisa 1 sätted olid põhiseaduspärased osas, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 15 977,91 kuni 17 575,70 eurot hagiavalduselt riigilõivu 1 757,57 eurot.

Olen varasemalt korduvalt väljendanud seisukohta, et suure tõenäosusega ei olnud Põhiseadusega kooskõlas suur osa 01.01.2009–30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 tabelis nimetatud summadest, ning et toona kehtinud riigilõivude ülemäära kõrget määra võib pidada üldteada asjaoluks.¹ Seetõttu mõistan Riigikohtu järjepidevat kaalutlust avardada sellel perioodil määratud riigilõivude põhiseaduspärasuse küsimuse tõstatamise võimalusi.

Leian, et kui Riigikohus on pidanud võimalikuks anda tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §-le 150 (enamtasutud riigilõivu tagastamine) tõlgenduse, mille kohaselt saab riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti (ja ka kohus ise) tõstatada riigilõivu määra põhiseaduspärasuse küsimuse vähemalt kuni kohtulahendi jõustumiseni;² siis on võimalik ka kostja õiguste kaitseks sarnane kohtumenetluse normide (praegusel juhul TsMS § 174 ja 176 lg 1 esimene lause)³ avar tõlgendus. Nii saab kostja tõstatada riigilõivu arvutamise aluseks oleva normi

¹ Vt nt õiguskantsleri 26.09.2011 [ettekanne Riigikogule kõrgetest riigilõivudest](#).

² TsMS § 150 lg 6: „Riigilõivu tagastamise nõue lõpeb kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.“

³ TsMS § 174 lg 1: „Menetlusosaline võib nõuda asja lahendanud esimese astme kohtult menetluskulude rahalist kindlaksmääramist lahendis sisalduva kulude jaotuse alusel 30 päeva jooksul alates kulude jaotuse kohta tehtud lahendi jõustumisest.“

TsMS § 176 lg 1 ls 1: „Menetluskulude kindlaksmääramise avalduse toimetab kohus viivitamata koos menetluskulude nimekirja ja tõenditega kätte vastaspoolele ja annab talle aega vähemalt seitse päeva avalduse kättetoimetamisest alates sellele vastuväidete esitamiseks.“

põhiseaduspärasuse küsimuse hetkel, millest alates saab rääkida ebaoproportsionaalse riigilõivu ülemäärasest mõjust kostja õigustele. Selliseks ajaks on pärast kohtuotsuse jõustumist toimuva menetluskulude kindlaksmääramise menetluses vastuväidete esitamise tähtaeg (TsMS § 176 lg 1 ls 1). Märgin lisaks, et kostjale selle õiguse andmine ei kahjusta riigilõivu tasunud isiku õiguseid, kuna olukorras, kus riigilõivu määra arvutamise aluseks olnud norm tunnistatakse Põhiseadusega vastuolus olevaks, tekib tal õigus taotleda enamtasutud riigilõivu tagastamist.

Kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-11-27506 jõustus kassatsioonkaebuse Riigikohtu menetlusse võtmata jätmise otsustamisel 25.03.2013. Kohtuotsusega jäid maakohu menetluskulud, sh hagi esitamisel tasutud riigilõiv 86% ulatuses kostjate kanda. Hageja esitas menetluskulude kindlaksmääramise taotluse 24.04.2013, kohus andis kostjale tähtaja omapoolsete vastuväidete esitamiseks, kostjad esitasid need tähtaegselt (02.09.2013) ning lisaks tegid taotluse: „Kostja palub kontrollida ka vastavalt senisele Riigikohtu praktikale riigilõivu suuruse põhiseaduspärasust, millest tulenevalt ei saaks kostjalt nõuda põhiseadusega vastuolus oleva lõivu hüvitamist (vastav tagasinõudeõigus oleks hagejal endal).“⁴

Leian, et Harju Maakohtu taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve algatamiseks on lubatav.

Taotluse objektiks oleva riigilõivu summa osas jään oma seniste seisukohtade juurde ja leian, et **Põhiseaduse** § 15 lõikega 1 ning §-ga 11 **ei olnud kooskõlas** Harju Maakohtu 06.11.2013 määruse 2-11-27506 resolutiivosas määratletud 01.06.2011–30.06.2011 ega ka Riigikohtu 14.11.2013 kirjas nr 4-3-201-13 määratletud 01.01.2011–30.06.2012 kehtinud **RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1**, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 15 977,91eurot kuni 17 575,70 eurot (hagi hind 16 068,95 eurot) tasuda hagiavalduselt **riigilõivu 1 757,57 eurot**.

Leian, et olukorras, kus kuni 31.12.2008 tuli sama suure hagihinna puhul tasuda riigilõivu 814,87 eurot ning alates 01.07.2012 vastavalt kohtusse pöördumise viisist kas 600 või 700 eurot, ning eeldades, et ka nimetatud summad täitsid/täidavad riigilõivu eesmärgid (menetlusökoonomia ja kohtumenetluse kulude osalise kandmise põhimõte), ei ole nendest poole suurema riigilõivusumma nõudmine proportsionaalne.

Märgin lõpetuseks, et kuigi konkreetses kohtuasjas tõstatasid kohtud riigilõivu määra põhiseaduspärasuse küsimuse üksnes üle-eelmises kirja lõigus nimetatud perioodil, oli minu hinnangul põhiseadusevastane ka sarnane riigilõiv kehtivusega 01.01.2009–31.12.2010 (250 000–275 000 kroonise hagihinna puhul riigilõiv 27 500 krooni ehk 1 762,82 eurot).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

⁴ Andmed kohtulahendite elektroonilisest infosüsteemist (KIS).